

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ

Навчально-методичний посібник

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Харків
«Право»
2025

Укладачі:

О. Г. Данильян, Ю. Ю. Калиновський

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 2 від 05.05.2025)*

Філософія політики : навч.-метод. посіб. для студентів
Ф56 першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 29
«Міжнар. відносини» спец. 291 «Міжнар. відносини,
сусп. комунікації та регіон. студії» / [уклад.: О. Г. Дани-
льян, Ю. Ю. Калиновський] ; М-во освіти і науки Укра-
їни, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків :
Право, 2025. – 44 с.

ВСТУП

У процесі реалізації завдань гуманітарної освіти провідне значення має набуття пізнавальних навичок, здатності до самостійного та активного навчання здобувачами вищої освіти. У сучасних умовах особливо важливими є предметні компетентності та результати навчання, які можуть бути застосовані у професійній та громадській діяльності.

Посібник спрямований на оптимізацію організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час опанування курсу філософія політики, здійснення всебічного якісного педагогічного контролю, основним завданням якого є спрямовуючий вплив на процес навчання через встановлення ефективного зв'язку між здобувачем освіти та викладачем. Видання сприятиме набуттю здобувачами вищої освіти необхідних підсумкових результатів навчання, засвоєнню специфіки філософського осягнення суспільно-політичних та правових процесів, формуванню високої світоглядно-методологічної культури майбутніх фахівців.

Опанувавши курс з філософії політики, здобувач вищої освіти повинен **знати**:

- закономірності та етапи розвитку предметної сфери філософії політики, її ціннісне та методологічне підґрунтя;
- основні ідеї світової та вітчизняної філософсько-політичної думки, історію становлення, основні етапи та особливості розвитку філософії політики;
- основні поняття та категорії філософії політики, особливості їх застосування для аналізу суспільно-політичної дійсності;
- специфіку філософської методології дослідження політичних процесів на національному та міжнародному рівнях;
- особливості політичних процесів у онтологічному, аксіологічному та антропологічному вимірах;
- специфіку та природу функціонування політичної влади, політичних систем, особливості здійснення глобальної політики;
- закономірності, тенденції та моделі здійснення політичної діяльності у політичних системах сучасності;

уміти:

- описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних світоглядних, історичних, соціально-культурних та ідеологічних контекстах;

- обґрунтовувати національні інтереси та пріоритети розвитку України, спираючись на вітчизняні й закордонні філософсько-політичні дослідження;

- здійснювати фахове прогнозування сучасних політичних процесів;

- здійснювати професійну презентацію результатів філософсько-політичних досліджень у вигляді наукових публікацій та на міжнародних наукових дискусійних заходах;

- формулювати світоглядні й методологічні висновки на основі отриманих знань, обґрунтовувати свою світоглядну та громадянську позицію.

Важливо зазначити, що метою навчальної дисципліни «Філософія політики» – є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про філософські засади природи політичних процесів, політичної епістемології, ознайомлення з філософськими інтерпретаціями актуальних проблем політичного буття, формування навичок дослідження політичних явищ крізь призму філософської гносеології, аксіології, антропології.

Посібник розрахований на всіх тих, хто прагне поглибити знання про суспільно-політичну сферу, спираючись на поліфонію й науковий плюралізм філософських підходів, удосконалити навички критичного мислення, а також обґрунтувати власну громадянську позицію.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тематика навчально- го курсу	Обсяг у годинах			
		Усього	У тому числі		
			Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостій- на робота
	Модуль 1. Світоглядно- філософські засади політики				
1.	Тема 1. Предметне поле філософії політики.	6	2	2	2
2.	Тема 2. Історія філософії політики.	10	2	4	4
3.	Тема 3. Гносеологія та методологія філософії політики.	8	2	2	4
4.	Тема 4. Політична онтологія: природа та структура політики.	8	2	2	4
5.	Тема 5. Політична аксіологія. Трансформація цінностей сучасного суспільства.	8	2	2	4
6.	Тема 6. Політична антропологія: людина як суб'єкт та об'єкт політичної діяльності.	8	2	2	4
	<i>Разом</i>	48	12	14	22

№ п/п	Тематика навчально- го курсу	Обсяг у годинах			
		Усього	У тому числі		
			Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостій- на робота
	Модуль 2. Прикладні проблеми філософії політики.				
7.	Тема 1. Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності.	8	2	2	4
8.	Тема 2. Політична етика. Мораль і політика.	8	2	2	4
9.	Тема 3. Політична семіотика. Символи в політиці та політичний символізм.	8	2	2	4
10.	Тема 4. Інформатизація та віртуалізація політики у XXI сторіччі.	8	2	2	4
11.	Тема 5. Політична футурологія. Особливості прогнозування сучасних політичних процесів.	10	2	4	4
	<i>Разом</i>	42	10	12	20
	Усього годин / кредитів ECTS	90/3,0	22	26	42

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 12 від 04.04. 2025 р.)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ»

I. СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ

Предметне поле філософії політики

Суспільно-історичні умови виникнення політики як соціокультурного феномена. Становлення політики як явища суспільного життя. Предмет та об'єкт філософії політики. Основні розділи та функції філософії політики як навчальної дисципліни. Місце та роль філософії політики в системі гуманітарного знання. Філософія політики як наука, її місце в системі філософських та політичних наук. Основні категорії та поняття філософії політики. Рівні сучасної системи наукових знань про політику. Філософія політики і право. Філософія політики і мораль. Філософія політики і культура. Філософія політики та релігія. Роль філософії політики у професійній діяльності юристів.

Історія філософії політики

Етапи розвитку філософсько-політичної думки. Політичні ідеї у філософії Сходу. Стародавня китайська філософія та її політичний характер. Політична проблематика у філософській думці античності (Платон, Аристотель, Епікур). Філософсько-політична думка Середньовіччя (Аврелій Августин, Фома Аквінський). Гуманістичні філософсько-політичні вчення доби Відродження та Реформації (Ж. Боден, Н. Макіавеллі, М. Лютер). Філософія політики Нового часу та Просвітництва (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є). Філософсько-політичні ідеї в німецькій класичній

філософії: правова держава у творчості І. Канта, ідея національної політичної свідомості у Й. Фіхте, розуміння громадянського суспільства Г. Гегелем. Філософія політики XIX-XX століття (М. Вебер, І. Бентам, Д. С. Міль, Д. Спенсер О. Шпенглер, А. Тойнбі, К. Шмітт). Філософсько-політична думка України: консервативна традиція (Д. Донцов, В. Липинський, М. Міхновський), ліберальна традиція (М. Драгоманов, Б. Кістяківський, А. Кримський) соціалістична традиція (Т. Шевченко, І. Франко, М. Грушевський). Філософський вимір сучасних політичних ідеологій (лібералізм, націоналізм, комунізм, консерватизм, фашизм).

Гносеологія та методологія філософії політики

Філософія політики як теорія політичного пізнання. Філософсько-політична гносеологія та епістемологія. Специфіка методології філософії політики. Догматизм, скептицизм та релятивізм у пізнанні політичних процесів. Особливості застосування загальнонаукових, філософських та спеціальних методів у дослідженні політичних процесів. Синергетичний підхід у філософсько-політичній епістемології. Стохастичність сучасних політичних процесів. Герменевтичний контекст філософсько-політичної гносеології. Діалектична методологія пізнання у філософії політики. Психологічний підхід до пізнання політичних процесів. Феноменологія політики. Місце та роль інтуїції у політичному пізнанні. Методологічна функція філософії політики.

Політична онтологія: природа та структура політики

Поняття політичного буття та його природи. Історичні варіанти політичної онтології. Сутність політики та світу політичного. Основні принципи політичної онтології. Політичний простір та його структура. Проблема політичного часу у суспільних науках. Виміри політичного буття: інституційний, процесуальний, реляційний, комунікативний та рефлексивний. Онтологія влади. Універсальні характеристики політичної влади. Владні відносини як основа політичного буття. Типологія влади. Теорії влади. Суб'єкти та об'єкти влади. Форми взаємодії влади та громадянського суспільства. Легітимність політичної влади. Політичне буття людини та його форми. Особливості по-

літичного буття у демократичних, авторитарних та тоталітарних державах.

Політична аксіологія. Трансформація цінностей сучасного суспільства

Політична аксіологія як галузь філософського знання. Природа політичних цінностей. Типологія політичних цінностей. Аксіологічний вимір політики. Безпека як базова політична цінність. Види безпеки. Політична безпека як стан захищеності національних цінностей та інтересів у політичній сфері. Філософсько-політичне осмислення природи глобальної та суспільної справедливості. Політична свобода як визначальна характеристика людського буття. Негативна й позитивна свобода. Межі свободи у сучасних політичних системах. Політична свобода та політична відповідальність. Соціальна рівність як політико-правова цінність. Гуманізм як аксіологічний принцип сучасного суспільства. Ціннісні орієнтири політичних ідеологій. Трансформація політичних цінностей в умовах глобалізації та соціальної нестабільності. Проблема формування загальносуспільних цінностей. Розвиток політичних демократичних традицій як спосіб збереження суспільної свободи.

Політична антропологія: людина як суб'єкт та об'єкт політичної діяльності

Поняття «людина політична» та її філософський сенс. Людина у системі суб'єкт-об'єктних політичних відносин. Принципи політичної антропології: принцип рефлексії, принцип плюралізму, принцип цілісності, принцип універсалізму, принцип субстанціальності, принцип свободи, принцип синергетичності, принцип когерентності, принцип релятивізму, принцип верифікації. Соціально-політичні фактори становлення особистості. Процес політичної соціалізації особистості: механізми та основні проблеми. Формування соціально-політичного досвіду людини як філософська проблема. Політична свідомість людини та чинники її розвитку. Рівні політичної свідомості: індивідуальний, груповий, загальносуспільний. Основні типи політичної активності та їх зміст. Політична активність та політична індиферентність. Політична ідентичність та політична самосвідомість.

мість. Проблема політичної та громадянської активності сучасної людини у демократичній державі.

II. ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПОЛІТИКИ

Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності

Філософське розуміння діяльності. Поняття політичної праксеології. Політична дія як предмет філософського осмислення. Історичні особливості філософських поглядів на політичну діяльність. Базові ознаки політичної діяльності, структури політичної діяльності, політичного залучення та політичного функціонування. Сутність детермінант політичної діяльності. Внутрішні та зовнішні детермінанти політичної діяльності. Мотивація та політична діяльність. Інституційні аспекти визначення діяльності людини в політиці. Особливості політичної діяльності у доіндустріальному, індустріальному, постіндустріальному та інформаційному суспільствах. Вплив науково-технічного прогресу на політичну діяльність. Віртуальний світ та політична діяльність. Формальні та реальні межі політичної діяльності у тоталітарних, авторитарних й демократичних державах.

Політична етика. Мораль і політика

Поняття політичної етики та її ціннісний зміст. Проблема реалізації норм моралі у політичній діяльності. Співвідношення моральних цінностей та політичних інтересів. Кантіанське розуміння моралі та його вплив на політичну сферу. Ніцшеанська концепція моралі як новий вимір етичного. М. Вебер про відокремлення «етики переконань» від «етики відповідальності». К. Баллестрем про етику «морального компромісу». «Теорія справедливості» Дж. Роулза як основа моральної поведінки у політиці. Моральна політика – міф або реальність. Роль громадянського суспільства у формуванні підвалин моральної політики. Моральна відповідальність сучасного політика – сутність та зміст. Професійна етика політика. Вплив релігійних доктрин та організацій на моральний рівень політичної діяльності. Традиції та ментальність як основа політичної етики.

Політична семіотика. Символи в політиці та політичний символізм

Семіотика як наука: об'єкт, предмет та методи. Місце семіотики в системі соціально-поведінкових та гуманітарних наук. Семіотика як універсальна методологія науки. Визначення політичної реальності у категоріях знаковості. Знак як центральна категорія семіотики. Типологізація знаків за Ч. Пірсом та Ч. Моррісом. Семіозис та його особливості. Політична семіотика як сегмент семіотичної науки. Семіозис у політичній сфері. Проблеми символізації процесів та явищ політичної реальності. Поняття політичного символу. Політичний символ та символ в політиці: співвідношення понять. Політичний символізм. Символи в політичних технологіях та політичних кампаніях. Вплив символів на свідомість та підсвідомість громадян. Роль політичних символів у формуванні політичної свідомості громадян. Функції символів в забезпеченні існування політичної системи. Технології кодування та декодування політичних символів. Філософське осмислення системи політичних символів. Роль символів у політичній комунікації та виборчих кампаніях.

Інформатизація та віртуалізація політики у XXI сторіччі

Розвиток інформаційного суспільства та його вплив на політичні процеси. Роль інформаційних технологій у сучасному політичному бутті. Масова комунікація в політичних процесах сьогодення. Політичні виклики XXI століття та інформаційні технології. Проблеми інформаційної безпеки та кібербезпеки у політичному просторі. Віртуальний світ як особлива форма вияву соціальних відносин. Віртуалізація політики як сучасний тренд. Вплив засобів масової комунікації на процес віртуалізації політичних процесів. Роль Інтернет-комунікацій у процесі віртуалізації політичних відносин. Особливості віртуалізації політики в демократичних та недемократичних країнах. Маніпулятивні технології у політиці як негативний прояв інформатизації та віртуалізації. Символічний обмін та його роль в процесі віртуалізації політики. «Смерть суб'єкта» та анонімність як характеристики політичних відносин віртуального світу (Ж. Бодрійяр). Поняття гіперреальності. Політична гіперреальність.

Політична футурологія. Особливості прогнозування сучасних політичних процесів

Футурологія як наука про прогнозування майбутнього. Пізнавальний потенціал футурології. Політична футурологія як засіб прогнозування соціально-політичних процесів. Функції політичної футурології. Актуалізація аналітичних і експертних досліджень майбутнього політичних відносин. Прогнозування політичних ризиків у контексті управління майбутнім. Категоріальна основа і прикладна специфіка політичного прогнозування Принципи, методи і процедури політичного прогнозування. Глобальний, регіональний та національний рівні політичного прогнозування. Роль Римського клубу в розвитку футурології. Основні футурологічні концепції XX-XXI ст. «Кінець історії» Ф. Фукуяма та «зіткнення цивілізацій» С. Хантингтона як футурологічні концепції. Футурологічні функції політичних антиутопій. Антиутопія як попередження про деструктивні напрями розвитку людства.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

I. СВІТОГЛЯДНО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ

Тема 1. Предметне поле філософії політики

План

1. Предмет та завдання філософії політики.
2. Основні розділи та функції філософії політики.
3. Політика як специфічна сфера суспільного буття.
4. Місце та роль філософії політики в системі гуманітарного знання. Роль філософії політики у професійній діяльності юристів.

Список літератури

Александрова О. С., Горбань О. В., Лавриненко Г. А. Філософія політики: Навчальний посібник. Київ, 2021. 182 с.

Бабкіна О. В. Нова філософія політики в множинності сучасного світу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2011. Вип. 6. С. 5–11.

Байме К. Політична теорія сучасності. Київ: Стилос, 2008. 396 с.

Бортнікова О. Г. Типологічні моделі організації взаємодії релігій й політики в етнонаціональному процесі. *Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія : зб. наук. пр.* Харків: Право, 2017. № 1 (32). С. 111–119.

Гаєвський Б. А. Філософія політики. Київ: Вища школа, 2005. 158 с.

Герман Ю. О. Феномен «деліберативної політики» у системі поглядів Ю. Габермаса. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2011. Вип. 1(1). С. 74–78.

Кремінь В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ: «Знання України», 2018. 480 с.

Харченко Ю. В. Політичне в соціокультурній динаміці. Нац. Авіац. Ун-т. Кіровоград: Імекс. ЛТД, 2015. 343 с.

Шевчук Д. М. Смысл і межі політичного: філософська інтерпретація. Острого: Вид-во Нац. Ун-ту «Остроз. акад.» 2014. 373 с.

Шипунов В., Швець В. «Нова політика» як наслідок ціннісної трансформації сучасних суспільств: особливості виникнення та тенденції інституційного розвитку в західній Європі. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 40. С. 215–223.

Тема 2. Історія філософії політики

План

1. Політична проблематика у філософській думці античності (Платон, Аристотель, Епікур).

2. Філософсько-політична думка Середньовіччя (Аврелій Августин, Фома Аквінський).

3. Проглематика філософії політики у Новий час та епоху Прогвітництва (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш-Л. Монтеск'є).

4. Філософсько-політичні ідеї в німецькій класичній філософії.

5. Філософія політики ХІХ-ХХ століття (М. Вебер, І. Бентам, Д. С. Міль, Д. Спенсер О. Шпенглер, А. Тойнбі, К. Шмітт).

6. Філософсько-політична думка України: консервативна традиція (Д. Донцов, В. Липинський, М. Міхновський), ліберальна традиція (М. Драгоманов, Б. Кістяківський, А. Кримський), соціалістична традиція (Т. Шевченко, І. Франко, М. Грушевський).

Список літератури

Аристотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 239 с.

Данильян О. Г. Антична філософія. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 2. Харків: Право, 2017. С. 49–55.

Денежніков С. С. Філософські засади трансгуманізму: монографія. Суми: Цьома С. П., 2017. 218 с.

Донцов Д. Ідеологія. Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух провідництва. Київ : Фоліо, 2017. 576 с.

Мак'явеллі Н. Державець. Київ : Фоліо. 2019. 121 с.

Міхновський М. Суспільно-політичні твори. Київ : Смолоскип, 2015. 464 с.

Остапець І. Ідея свободи у філософії Г. Гегеля. *Вісник Львівського університету. Серія філос. – політолог. студії*. 2017. Вип. 9. С. 26–33.

Петров Є. П. Актуальні аспекти теорії ідей Дж. Локка. *Мультиверсум: філософський альманах* / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ: Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди, 2016. Вип. 3–4. С. 98–106.

Платон. Політика. Київ: Орієнтир, 2017. 336 с.

Поліщук І. О. Політико-правова ментальність українства: концептуально-методологічні засади дослідження. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія: зб. наук. пр. 2016. №2 (29). С. 28–36.

Скомаровський В. О. Історія європейської філософії: Античність, Середньовіччя, Відродження: посібник. Умань: Сочинський М. М., 2018. 581 с.

Сугасава Тацубумі. Вчення про війну та мир у філософії права Канта. *Філософія і сучасність*. 2018. №8. С. 126–137.

Тема 3. Гносеологія та методологія філософії політики

План

1. Філософсько-політична гносеологія та методологія. Структура пізнання політики: суб'єкт, об'єкт, предмет, мета, засоби, результати.
2. Взаємозв'язок загальнонаукових, філософських та спеціальних методів у дослідженні політичних процесів.
3. Синергетичні та герменевтичні аспекти політичної гносеології.
4. Місце та роль інтуїції у політичному пізнанні.

Список літератури

Висоцька О. Є. Застосування методології дискурс-аналізу при дослідженні комунікативної політики держави в сучасному інформа-

ційному просторі.. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* 2022. №4 (55). С. 11–22.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методологія наукових досліджень: підручник.* Харків: Право, 2019. 368 с.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Філософія: підручник.* 4-те вид., переробл. Харків: Право, 2023. 424 с.

Калиновський Ю. Ю. Комунікативно-дискурсивна парадигма у сучасних політичних дослідженнях. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць.* 2012. Вип. 2. С. 12–19.

Крисюк Ю. Синергетична інтерпретація соціального порядку. *Право України.* 2005. №7. С. 30–33.

Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах. Пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2011. 336 с.

Петренко І. Аналітичні центри як суб'єкти формування публічної політики: монографія. Київ: Видавець Вадим Карпенко, 2018. 360 с.

Політична думка XX-початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи. Підручник у 2-х томах. За загальною ред. Хоми Н. М. Т. 1. Методологічний підхід. Львів: «Новий світ – 2000», 2016. 516 с.

Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у XXI столітті: монографія / [ред. кол. : В. В. Попков (наук. керівн.), Є. С. Огаренко, Н. Є. Степанова, О. Ю. Хорошилов]. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. 296 с.

Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривденості. Пер. з англ. Київ: Наш Формат, 2020. 192 с.

Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ: Bookchef, 2022. 416 с.

Тема 4. Політична онтологія: природа та структура політики

План

1. Поняття політичного буття та його природа. Історичні варіанти політичної онтології.

2. Політичний простір та політичний час.
3. Владні відносини як основа політичного буття. Типологія влади.
4. Політичне буття людини та його форми. Особливості політичного буття у демократичних, авторитарних та тоталітарних державах.

Список літератури

Бадью А. Похвала політиці (Бесіди з Од Ланслен). Статті та виступи. / пер. з фр. А. Рєпи. Львів: Видавництво Анетти Антоненко, Київ: Ніка – Центр, 2019. 224 с

Бжезинський З. Велика шахівниця (Американська першість та її геостратегічні імперативи). Київ : Фабула, 2019. 288 с

Войтович Р., Білий О. Інтелектуали і влада: альтернативи досвіду. *Філософська думка*. 2018. №3. С. 6–36.

Данильян О. Г. Політична влада як механізм регулювання конфліктів у сучасних суспільствах. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2014. №4 (23). С. 7–14.

Данильян О. Г. Порівняльний аналіз демократії і тоталітаризму: соціально-філософський підхід. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія: зб. наук. пр. 2016. №1 (28). С. 5–14.

Єрмоленко А. Революція і терор. *Філософська думка*. 2017. №2. С. 9–13.

Казаков М. Генеалогія «збірок» влади у Бруно Латура та Мішеля Фуко. *Філософська думка*. 2017. №4. С. 66–80.

Лютий Т. Ідеологія: матриця ілюзій, дискурсів і влади. Київ: НАУКМА, 2016. 200 с.

Маклаков А. Влада і насолода. Київ : Фабула. 2019. 240 с.

Мойсес Наїм. Занепад влади. Київ: Book Chef. 2018. 448 с.

Тема 5. Політична аксіологія. Трансформація цінностей сучасного суспільства

План

1. Політичні аксіологія як галузь філософського знання. Типологія політичних цінностей.

2. Безпека як базова політична цінність. Види безпеки.
3. Політична свобода як визначальна характеристика людського буття.
4. Ціннісні орієнтири політичних ідеологій.
5. Трансформація політичних цінностей в умовах глобалізації та соціальної нестабільності.

Список літератури

Getman A., Danilyan O., Dzeban A., Kalinovsky Y., Hetman Y. Information security in modern society: sociocultural aspects. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol 9. № 25. P. 6–14.

Денисенко В. Ціннісні основи історичних форм буття людини. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2010. № 1. С. 7–18.

Жданенко С. Б. Неоліберальні цінності та безпека. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія: зб. наук. пр. 2016. № 2 (29). С. 267–270.

Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Соціокультурний вимір інфомедії в умовах глобальної нестабільності. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 1 (52). С. 27–46.

Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Філософія миру як світоглядно-ціннісне підґрунтя соціокультурного розвитку сучасної України. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2023. № 1 (56). С. 24–47.

Клімова Г. П. Політична ідеологія: соціально-філософська концептуалізація. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2022. № 2 (53). С. 166–181.

Култаєва М., Пролєєв С., Терлецький В., Хома О. Демократія і філософія: політичний заповіт К. Ясперса і виклики сьогодення. *Філософська думка*. 2016. № 5. С. 94–104.

Мищенко А. М. Ціннісно-нейтральний підхід до співвідношення політики і моралі на прикладі концепції Ханни Арендт. *Політологічний вісник: зб. наук. праць*. Київ : ВАДЕКС, 2015. Вип. 77. С. 203–212.

Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків: Право, 2021. 776 с.

Пролеєв С. Соціально-політичне самовизначення сучасного українського суспільства. *Філософська думка*. 2018. № 6. С. 84–100.

Рікер П. Ідеологія і утопія. Київ: Дух і літера, 2005. 386 с.

Ручка А. О., Танчер В. В. Проблеми та цінності полікультурності сучасних суспільств. *Філософія і сучасність*. 2018. № 8. С. 88–103.

Тема 6. Політична антропологія: людина як суб'єкт та об'єкт політичної діяльності

План

1. Людина у системі суб'єкт-об'єктних політичних відносин.
2. Принципи політичної антропології.
3. Політична свідомість людини та чинники її розвитку. Рівні політичної свідомості.
4. Проблема політичної та громадянської активності сучасної людини у демократичній державі.

Список літератури

Білий О., Козловський В. Мовчання інтелектуалів. *Філософська думка*. 2015. № 6. С. 42–52.

Буяк Б. Феномен лідерства в історико-філософській ретроспективі. *Гуманітарний вісник*. 2015. № 36. С. 238–253.

Денисенко В. Ціннісні основи історичних форм буття людини. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2010. № 1. С. 7–18.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Вплив соціальних мереж на аксіогенезу особистості. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2021. № 3 (50). С. 28–40.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Громадянська відповідальність особистості як атрибутивний феномен правового суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України*

імені Ярослава Мудрого». Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія». 2015. №2 (25). С. 113–129.

Клімова Г. П. Феномен політичної культури: теоретико-методологічний дискурс. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: політологія*. 2020. №2. С. 56–71.

Кравець А. Політична антропологія: монографія. Дніпропетровськ, 2012. 178 с.

Кремінь В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ: «Знання України», 2018. 480 с.

Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

Фінько А. Проблема відповідальності: політичні аспекти: [Розд. VI]. Соціальна відповідальність як основна цінність інституціалізації сучасного суспільства: монографія. Відп. ред. А. Єрмоленко. Київ: Наук. думка, 2016. С. 233–265.

II. ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФІЇ ПОЛІТИКИ

Тема 1. Політична праксеологія. Філософське осмислення політичної діяльності

План

1. Поняття політичної праксеології. Історичні особливості філософських поглядів на політичну діяльність.
2. Суб'єкти та детермінанти політичної діяльності.
3. Особливості політичної діяльності у доіндустріальному, індустріальному, постіндустріальному та інформаційному суспільствах.
4. Вплив науково-технічного прогресу на політичну діяльність. Віртуальний світ та політична діяльність.

Список літератури

Калиновський Ю. Ю. Спроможна територіальна громада як фундамент вітчизняного державотворення. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2020. № 1. С. 107–116.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Вплив «політичної доцільності» на буття правових норм та цінностей у сучасному вітчизняному державотворенні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. 2018. Том 1. № 36. С. 20–33.

Полегенько С. В. Генеза теоретико-методологічних підходів до сутності публічної політики. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2017. № 1. С. 21–28.

Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін.] ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.

Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя: монографія / Л. М. Герасіна, І. В. Головка, І. Д. Денисенко та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2017. 560 с.

Публічна сфера міста: суб'єкти, практики, механізми (пере)форматування: монографія / О. З. Гудзенко, А. В. Демичева, О. І. Зубарева та ін.; за заг. ред. В. В. Кривошеїна, О. В. Ходус. Дніпро: Видавничо-поліграфічний центр «Формат А +», 2021. 264 с.

Сахань О. М. Корупція в сучасній Україні як джерело деструктивності влади. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. №4 (27). С. 112–129.

Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах : монографія; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків: ХІФ КНТЕУ, 2019. 284 с.

Тарадайко С. Проти всіх. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг: Науково-теоретичний журнал*. 2019. №4. С. 178–186.

Шипунов В., Швець В. «Нова політика» як наслідок ціннісної трансформації сучасних суспільств: особливості виникнення та тенденції інституційного розвитку в західній Європі. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 40. С. 215–223.

Тема 2. Політична етика. Мораль і політика

План

1. Поняття політичної етики та її ціннісний зміст.
2. Проблема політичної етики в історії філософської думки.
3. Реалізація норм моралі у політичній діяльності: теоретичні та прикладні аспекти.
4. Вплив релігійних доктрин, традицій та ментальності на політичну етику.

Список літератури

Ануфрієв Л. О. До питання про критерії моральності політики. *Вісник Одеського національного університету ім. І. Мечникова*. 2004. Т. 9. Вип. 9. С. 154–159.

Венгер В. М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Т. 200. Юридичні науки. С. 79–84.

Корнеєва Т. М. Відкритість української влади як системний функціональний феномен у сфері управління. *Свобода інформації, прозорість, електронне врядування: погляд громадянського суспільства (аналітичні доповіді, збірка перекладів документів)* / За ред. к.ю.н. А. В. Пазюка. Київ: МГО «Прайвесі Юкрейн», 2004. С. 55–56.

Корчак Н. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Добродішність державного службовця: етичний та юридичний виміри. *Юридичний вісник*. 2021. №2 (59). С. 78–84.

Кулешов О. В. Політична етика: проблема самовизначення. *Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2013. №7. С. 56–60.

Кучеренко І. Етика як інтеграційний елемент політичного процесу. *Наукові записки*. Київ: ІПіЕНД НАН України, 2005. Вип. 27. С. 236–242.

Мовчан Т. Шляхи вдосконалення етичних стандартів політичного життя сучасного українського суспільства. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Українознавство*. 2012. №16. С. 59–62.

Орлов С. Кореляція політики та морально-етичних норм у межах постмодерного суспільства. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2014. №5. С. 62–71.

Черленяк І. Політична відповідальність як категорія державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при президентів України*. 2006. Вип. 2. С. 73–81.

Шапенко Л. О., Лавренчук М. М. Правові засади добродішної державної служби в Україні. *Історико-правовий часопис*. 2022. №17 (2). С. 100–105.

Тема 3. Політична семіотика. Символи в політиці та політичний символізм

План

1. Семіотика як наука: об'єкт, предмет та методи.

2. Політична семіотика. Проблеми символізації процесів та явищ політичної реальності.
3. Політичний символізм. Символи в політичних технологіях та політичних кампаніях.
4. Функції символів в забезпеченні існування політичної системи. Технології кодування та декодування політичних символів.

Список літератури

Акайомова А. Невербальні знаки в політичній семіотиці. *Політичний менеджмент*. 2010. № 5. С. 31–37.

Вдовичин І. Я., Угрин Л. Я., Шипунов Г. В. Сучасна політична лексика: енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ – 2000», 2015. 396 с.

Мартин Н. В. Особливості англомовного політичного образу в медіа просторі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 38. С. 18–20.

Нагорна Л. Політичний дискурс як об'єкт наукового аналізу. *Наукові записки. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 2005. Вип. 27. С. 125–137.

Політична лексика сучасного українського політика і громадянина: енциклопедичний словник-довідник / Укладач В. М. Піча; наук. ред. Л. Д. Климанської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми; колектив авторів: І. В. Алексеєнко, О. І. Романюк, М. В. Школяр та ін. Львів: «Магнолія 2006», 2017. 438 с.

Проскуріна О. Виклик комунікацій і відповідь культурного поля політики. *Політичний менеджмент*. 2005. № 2 (11). С. 103–107.

Романчук С. Семіотична модель осягнення соціальної комунікації. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2013. Вип. 46 (3). С. 325–331.

Славова Л. Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект: монографія. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 358 с.

Юшина Н. Теорія знаків як метод дослідження політичного образу. *Вісник Львів. ун-ту. Серія: «Філософсько-політологічні студії»*. 2012. Вип. 1. С. 329–336.

Ярошенко В., Присяжненко І. Символічна політика та символи в інформаційно-комунікативному просторі: аспекти впливу. *Наукові праці. Політологія*. Дніпро, 2014. Вип. 236. Т. 248. С. 28–33.

Тема 4. Інформатизація та віртуалізація політики у XXI сторіччі

План

1. Інформаційне суспільство та його вплив на політичні процеси. Роль інформаційних технологій у сучасному політичному бутті.
2. Проблеми інформаційної безпеки та кібербезпеки у політичному просторі.
3. Роль Інтернет-комунікацій у процесі віртуалізації політичних відносин. Особливості віртуалізації політики в демократичних та недемократичних країнах.
4. Маніпулятивні технології у політиці як негативний прояв інформатизації та віртуалізації.

Список літератури

Бистрицький Є. Комунікація і політика за доби постправди: круглий стіл журналів «Філософська думка» та «Соціологія: теорія, методи, маркетинг». *Соціологія: теорія, методи, маркетинг: Науково-теоретичний журнал*. 2018. №4. С. 5–33.

Бистрицький Є., Білий О. Комунікація і політика за доби постправди: круглий стіл журналів «Філософська думка» та «Соціологія: теорія, методи, маркетинг». *Філософська думка*. 2018. №5. С. 6–35.

Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс: монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків: ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.

Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с.

Інформаційно-комунікаційна безпека: сучасні тренди: моногр. / Бровко О. О. [та ін.]; за заг. ред.: Курбана О. В., Лісневської А. Л. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 392 с.

Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Роль цивілізаційно-ціннісних наративів у глобальному інформаційному протиборстві. *Вісник*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2023. №3 (58). С. 23–38.

Лара Ф. Дезінформація і пропаганда за часів постправди. *Філософська думка*. 2018. № 5. С. 36–44.

Мей К. Інформаційне суспільство: Скептичний погляд / пер. М. Войцицька. Київ, 2004. 220 с.

Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.

Danilyan O. G., Dzeban O. P., Hetman Y. A., Kalynovskyi Y. Y. Features of information war in the media space in the conditions of russian aggression against Ukraine. *Cogito*. 2023. Vol. 15. Iss. 3. P. 55–71.

Information security in modern society / Anatolii P. Getman (ed.), Oleg G. Danilyan, Oleksandr P. Dzeban, Yurii Y. Kalynovskyi, Eduard A. Kalnytskyi. LAP Lambert Academic Publishing, 2023. 195 p.

Тема 5. Політична футурологія. Особливості прогнозування сучасних політичних процесів

План

1. Політична футурологія як засіб прогнозування соціально-політичних процесів.
2. Функції політичної футурології.
3. Принципи, методи та процедури політичного прогнозування.
4. Глобальний, регіональний та національний рівні політичного прогнозування.
5. Прогнозування політичних ризиків у контексті управління майбутнім.
6. Футурологічні концепції XX-XXI ст. «Кінець історії» Ф. Фукуями та «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона.

Список літератури

Горбатенко В. Аналітично-прогностичні знання та їх роль у суспільно-політичному розвитку. *Суспільно: політичні процеси*. 2017. Вип. 2–3. С. 13–39.

Горбатенко В. Футурологія і політика. Монографія. Київ: Академ-видав, 2019. 145 с.

Дюрант В. Уроки історії. Огляд історії людства як продукту людського досвіду [пер. з англ. Г. Пшеничної]. Харків: Віват, 2022. 173 с.

Іжа М. М. Історія розвитку просторового планування в Євросоюзі. *Політологічний вісник: зб. наук. праць*. Київ: ІНТАС, 2010. Вип. 48. С. 133–139.

Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.

Кривошеїн В. В. Політична ризикологія: епістемологічний статус, предметна сфера, аналітичні інструменти. Монографія. Дніпропетровськ: Інновація, 2009. 316 с.

Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2020. 344 с.

Харарі Ю. Н. Homo Deus. За лаштунками майбутнього / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Форс Україна, 2018. 512 с

Ювал Ной Харарі. 21 урок для 21-го століття. Київ: Book Chef, 2018. 416 с.

Ямко Н. М. Цивілізація. Дослідження історичного досвіду. (Філософія історії): монографія в 3-х кн. Тернопіль: Стерео-Арт, 2017. 683 с.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис навчальної дисципліни

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Дидактична структура та кількість годин
Кількість кредитів ЕКТС: 3	Рівень освіти – перший (бакалаврський) рівень	Модуль 1 Лекції: 12 Практичні заняття: 14 Самостійна робота: 22
Кількість модулів: 2	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	Модуль 2 Лекції: 10 Практичні заняття: 12 Самостійна робота: 20
Загальна кількість годин: 90	Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль
Тижневих годин: 4	Спеціалізація – «Міжнародні відносини»	знань (залік)

Форми самостійної роботи:

підготовка до практичних занять,
самостійне вивчення додаткової літератури та додаткових питань,
робота з інформаційними ресурсами,
підготовка до заліку згідно з переліком розроблених кафедрою питань.

Види навчальних занять:

лекції,
практичні заняття.

Види контролю знань студентів:

залік.

Вид контролю: залік

Контроль знань студентів у рамках навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів

Поточний контроль		Сума (залік без оцінки)
Модуль 1	Модуль 2	100
50	50	

Підсумки поточного контролю проставляються у відомість за накопичувальним принципом і є підставою для отримання студентом заліку з навчальної дисципліни. Якщо студент набрав протягом семестру за підсумками поточного контролю менше 60 балів, то залік не складено.

Шкала підсумкового педагогічного контролю (залік)

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

Формами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний та підсумковий контроль

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти включає:

– контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із за-

стосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки здобувача вищої освіти. У ході практичного заняття здобувач вищої освіти може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

– контроль якості засвоєння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквиумів.

Впродовж семестру здобувачі вищої освіти виконують завдання для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 20 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна кількість балів для отримання заліку – 60.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Тестування/контрольна робота/колоквиум	Max 8	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	4	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.

Оцінка індивідуальної роботи здобувача вищої освіти Реферат	Max 10	Виконані всі вимоги до написання реферату: проведений професійний пошук, оброблення та аналіз інформації з різних первинних та вторинних джерел; визначена проблема й обґрунтована її актуальність; зроблений аналіз різних поглядів на проблему науковців; сформульовані чіткі завдання дослідження; логічно викладена власна позиція; зміст реферату відповідає темі, що розкрита повністю; сформульовані висновки відповідно до завдань; витриманий обсяг реферату; дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.
	6	Вимоги до написання реферату виконані частково: проведений професійний пошук, оброблення та аналіз інформації з первинних та вторинних джерел з окремими порушеннями; не повною мірою обґрунтовано актуальність проблеми, висновки не чіткі; наявні певні неточності у викладенні матеріалу; вимоги щодо оформлення реферату дотримані не в повному обсязі.
	Min 0	Реферат підготовлено з великою кількістю помилок: оброблений не значний масив первинних та вторинних джерел; тема розкрита фрагментарно та нелогічно; немає висновків; вимоги щодо оформлення реферату не дотримані.

Стаття	Max 20	Глибоке знання проблем, пов'язаних з темою дослідження. Вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні і практичні висновки. У статті представлені всі структурні елементи необхідні для такого різновиду наукових робіт, тема розкрита логічно та збалансовано. Оформлення статті відповідає вимогам наукового видання.
	Min 0	Тема статті висвітлена поверхнево, з великою кількістю логічних та фактологічних помилок. У статті відсутні основні структурні елементи необхідні для такого різновиду наукових робіт. Оформлення статті не відповідає вимогам наукового видання.
Тези доповіді	Max 15	Глибоке знання проблем, пов'язаних з темою дослідження. У тезах представлені всі структурні елементи необхідні для такого різновиду наукових робіт, тема розкрита логічно та збалансовано. Оформлення тез відповідає вимогам наукового заходу.
	Min 0	Тема тез висвітлена поверхнево, з великою кількістю логічних та фактологічних помилок. У тезах відсутні основні структурні елементи необхідні для такого різновиду наукових робіт. Оформлення тез не відповідає вимогам наукового заходу.

Есе	Мах 6	Есе виконано самостійно, сумлінно та добросовісно. Містить ключову ідею, що розкривається у змісті роботи на конкретних прикладах із життєдіяльності суспільства, підходах науковців, але з формуванням та наведенням автором власного ставлення до досліджуваного питання.
	4	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, містить методологічні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	Min 0	Тема есе не розкрита або в ній виявлено некоректні запозичення (плагіат).
Залік	Мах 100	Відмінне володіння матеріалом із дисципліни.
	Min 60	Достатнє засвоєння матеріалу з дисципліни.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предметне поле та завдання філософії політики.
2. Охарактеризуйте основні розділи та функції філософії політики.
3. Політика як специфічна сфера суспільного буття.
4. Філософсько-політичні погляди Платона.
5. Політична проблематика у філософії Аристотеля.
6. Філософсько-політичні ідеї Аврелія Августина.
7. Філософсько-політичні погляди Фоми Аквінського.
8. Проблематика філософії політики у Новий час (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк).
9. Проблематика філософії політики у епоху Просвітництва (Ж.-Ж. Руссо, Ш.-Л. Монтеск'є).
10. Філософсько-політичні ідеї в німецькій класичній філософії.

11. Філософія політики XIX-XX століття (М. Вебер, І. Бентам, Д. С. Міль, Д. Спенсер О. Шпенглер, А. Тойнбі, К. Шмітт).
12. Вітчизняна консервативна традиція у філософії політики (Д. Донцов, В. Липинський, М. Міхновський),
13. Ліберальні філософсько-політичні ідеї в Україні (М. Драгоманов, Б. Кістяківський, А. Кримський).
14. Вітчизняна соціалістична філософсько-політична думка (Т. Шевченко, І. Франко, М. Грушевський).
15. Філософсько-політична гносеологія та методологія.
16. Структура пізнання політики: суб'єкт, об'єкт, предмет, мета, засоби, результати.
17. Взаємозв'язок загальнонаукових, філософських та спеціальних методів у дослідженні політичних процесів.
18. Синергетичні та герменевтичні аспекти політичної гносеології.
19. Роль творчості та інтуїції у пізнанні політичної сфери.
20. Поняття політичного буття та його природа.
21. Історичні варіанти політичної онтології.
22. Політичний простір та політичний час.
23. Владні відносини як основа політичного буття. Типологія влади.
24. Політичне буття людини та його форми.
25. Особливості політичного буття у демократичних, авторитарних та тоталітарних державах.
26. Політична аксіологія як галузь філософського знання. Типологія політичних цінностей.
27. Безпека як базова політична цінність. Види безпеки.
28. Політична свобода як визначальна характеристика людського буття.
29. Ціннісні орієнтири політичних ідеологій.
30. Трансформація політичних цінностей в умовах глобалізації та соціальної нестабільності.
31. Людина у системі суб'єкт-об'єктних політичних відносин.
32. Принципи політичної антропології.
33. Політична свідомість людини та чинники її розвитку. Рівні політичної свідомості.
34. Проблема політичної та громадянської активності сучасної людини у демократичній державі. Форми громадянсько-політичної участі.

35. Поняття політичної прaxeології. Історичні особливості філософських поглядів на політичну діяльність.
36. Суб'єкти та детермінанти політичної діяльності.
37. Особливості політичної діяльності у індустріальному, постіндустріальному та інформаційному суспільствах.
38. Вплив науково-технічного прогресу на політичну діяльність.
39. Віртуальний світ та політична діяльність.
40. Поняття політичної етики та її ціннісний зміст.
41. Проблема політичної етики в історії філософської думки.
42. Реалізація норм моралі у політичній діяльності: теоретичні та прикладні аспекти.
43. Вплив релігійних доктрин, традицій та ментальності на політичну етику.
44. Семіотика як наука: об'єкт, предмет та методи.
45. Політична семіотика. Проблеми символізації процесів та явищ політичної реальності.
46. Політичний символізм. Символи в політичних технологіях та політичних кампаніях.
47. Функції символів у забезпеченні існування політичної системи. Технології кодування та декодування політичних символів.
48. Інформаційне суспільство та його вплив на політичні процеси. Роль інформаційних технологій у сучасному політичному бутті.
49. Проблеми інформаційної безпеки та кібербезпеки у політичному просторі.
50. Роль Інтернет-комунікацій у процесі віртуалізації політичних відносин.
51. Особливості віртуалізації політики в демократичних та недемократичних країнах.
52. Маніпулятивні технології у політиці як негативний прояв інформатизації та віртуалізації.
53. Методи захисту від маніпулятивних політичних впливів: глобальний та національний рівні.
54. Політична футурологія як засіб прогнозування соціально-політичних процесів.
55. Функції політичної футурології.
56. Принципи, методи та алгоритми політичного прогнозування.

57. Глобальний, регіональний та національний рівні політичного прогнозування.
58. Прогнозування політичних ризиків у контексті управління майбутнім.
59. Футурологічна концепція Ф. Фукуями.
60. Футурологічні ідеї С. Гантінгтона.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Bilyi O. Legitimacy and Violence (On the Imaginary of Political Power). *Філософська думка*. 2017. №2. С. 90–104.

Danilyan O., Dzeban O., Kalynovskyi Y., Saltanov M. Value aspects of the safe existence of social systems in an unstable world. *Cogito*. 2023. Vol. 15. Iss. 4. P. 60–78.

Getman A., Danilyan O., Dzeban A., Kalynovsky Y., Hetman Y. Information security in modern society: sociocultural aspects. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol 9. №25. P. 6–14.

Gomilko O. Post-Totalitarian Situation: Totalitarian Virtualization vs Democratic Free Thinking? *Філософська думка*. 2017. №2. С. 105–111.

Information security in modern society / Anatolii P. Getman (ed.), Oleg G. Danilyan, Oleksandr P. Dzeban, Yurii Y. Kalynovskyi, Eduard A. Kalnytskyi. LAP Lambert Academic Publishing, 2023. 195 p.

Information security: philosophical and legal aspects / Anatolii P. Getman (ed.), Oleg G. Danilyan, Oleksandr P. Dzeban, Yurii Y. Kalynovskyi, Denis O. Oleynikov. LAP Lambert Academic Publishing, London, 2025. 194 p.

Lajciak M. East and West: Different geography of thinking and implications on actual problems of today's world. *Зовнішні справи: Суспільно-політичний журнал*. 2016. №9. С. 26–31.

Lajciak M. East and West: Different geography of thinking and implications on actual problems of today's world. *Зовнішні справи: Суспільно-політичний журнал*. 2016. №10. С. 22–25.

Александрова О. С., Горбань О. В., Лавриненко Г. А. Філософія політики: Навчальний посібник. Київ, 2021. 182 с.

Арістотель. Політика. Київ: Основи, 2000. 239 с.

Білий О., Войтович Р. Інтелектуали і влада: альтернативи досвіду. *Філософська думка*. 2018. № 3. С. 6–36.

Бортнікова О. Г. Типологічні моделі організації взаємодії релігії й політики в етнонаціональному процесі. *Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2017. № 1 (32). С. 111–119.

Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ : Наш формат. 2018. 216 с.

Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 130 с.

Гаєвський Б. А. Філософія політики. Київ: Вища школа, 2005. 158 с.

Гальтунг Ю. Політична етика Ганді. Пер. з норв. Н. Іваничук. Львів: Місіонер, 2001. 280 с.

Глобальні виклики в цифрову епоху: вектори філософського осмислення: монографія / Штанько В. І. та ін. Харків: ХНУРЕ, 2019. 183 с.

Голянич М. Ю. Футурологія. Філософія майбуття: монографія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 539 с.

Горбатенко В. Футурологія і політика. Монографія. Київ: Академвидав, 2019. 145 с.

Данильян О. Г. Порівняльний аналіз демократії і тоталітаризму: соціально-філософський підхід. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія* : зб. наук. пр. Харків: Право, 2016. № 1 (28). С. 5–14.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Трансформації цінностей в інформаційному суспільстві: багатовимірність та різнопорядковість. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Серія «Філософія». 2020. № 3 (46). С. 28–43.

Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник. 4-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2023. 424 с.

Денежніков С. С. Філософські засади трансгуманізму: монографія. Суми: Цьома С. П., 2017. 218 с.

Донцов Д. Ідеологія. Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух провідництва. Київ : Фоліо, 2017. 576 с.

Дюрант В. Уроки історії. Огляд історії людства як продукту людського досвіду [пер. з англ. Г. Пшеничної]. Харків : Віват, 2022. 173 с.

Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с.

Етнічність. Культура. Історія. Соціально-філософські нариси: монографія / В. Б. Фадєєв та ін.; відп. ред. В. Б. Фадєєв. Ніжин: Лисенко [вид.], 2019. 271 с.

Єрмоленко А. Поняття деліберативної демократії у контексті ідеї незавершеного Просвітництва. *Філософська думка*. 2017. № 5. С. 16–26.

Інформаційна безпека: філософське та організаційно-правове підґрунтя рефлексії національних інтересів України / [О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, Ю. Ю. Калиновський, Д. О. Олєйніков] ; за ред. О. Г. Данильяна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 224 с.

Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Соціокультурний вимір інфомедії в умовах глобальної нестабільності. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків: Право, 2022. № 1 (52). С. 27–46.

Калиновський Ю. Ю., Жданенко С. Б. Філософія миру як світоглядно-ціннісне підґрунтя соціокультурного розвитку сучасної України. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія: зб. наук. пр. / редкол.: О. Г. Данильян (голова) та ін.* Харків: Право, 2023. № 1 (56). С. 24–47.

Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Вплив соціальних мереж на аксіогенезу особистості. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків: Право, 2021. № 3 (50). С. 28–40.

Култаєва М. Демократія і філософія: політичний заповіт К. Ясперса і виклики сьогодення. *Філософська думка*. 2016. N 5. С. 94–104.

Лара Ф. Дезінформація і пропаганда за часів постправди. *Філософська думка*. 2018. № 5. С. 36–44.

Мак'явеллі Н. Державець. Київ : Фоліо. 2019. 121 с.

Міхновський М. Суспільно-політичні твори. Київ : Смолоскип, 2015. 464 с.

Мойзес Наїм. Занепад влади. Київ : Book Chef. 2018. 448 с.

Платон. Апологія Сократа. Діалоги. Київ : Фоліо, 2017. 405 с.

Платон. Політика. Київ : Орієнтир, 2017. 336 с.

Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції: монографія / [О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Геразіна та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2019. 744 с.

Поліщук І. О. Політико-правова ментальність українства: концептуально-методологічні засади дослідження. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Філософія : зб. наук. пр.* Харків : Право, 2016. № 2 (29). С. 28–36.

Світоглядний сенс сучасної війни: соціогуманітарні аспекти: монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків: Факт, 2024. 509 с.

Суспільство, людина, право: сучасний соціокультурний контекст: монографія/ [О. П. Андрущенко, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.]; за ред. О. Г. Данильяна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України. Харків : Право, 2025. 328 с.

Сучасний словник з суспільних наук / за ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків: Прапор, 2006. 432 с.

Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції. Київ : Наш формат, 2018. 576 с.

Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ: Наш формат, 2019. 608 с.

Харченко Ю. В. Політичне в соціокультурній динаміці. Нац. Авіац. Ун-т. Кіровоград: Імекс. ЛТД, 2015. 343 с.

Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність: монографія / [О. О. Рафальський та ін. ; наук. ред. Я. С. Калакура]; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2022. 511 с.

Чижова О. М. Єдність раціонального та ірраціонального в прагматичній політиці. *Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр.* Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. Вип. 63. С. 312–318.

Шевчук Д. М. Смысл і межі політичного: філософська інтерпретація. Острого: Вид-во Нац. Ун-ту «Остроз. акад.» 2014. 373 с.

Ювал Ной Харарі. 21 урок для 21-го століття. Київ: Book Chef, 2018. 416 с.

Ямко Н. М. Цивілізація. Дослідження історичного досвіду. (Філософія історії): монографія в 3-х кн. Тернопіль: СтереоАрт, 2017. 683 с.

Інтернет-ресурси

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/782>.

Офіційний веб-сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>.

Офіційний веб-сайт інституту філософії імені Г. С. Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>.

Офіційний веб-сайт Національної академії правових наук України. URL: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>.

Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>.

Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>.

Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html>.

СЕНМК

Стандартизований навчально-методичний комплекс кафедри філософії. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/120-kafedra-filosofii.html>

НЕІК

НАВЧАЛЬНИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ». URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1232>

ЗМІСТ

Вступ	3
Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять та самостійної роботи.....	5
Програма навчальної дисципліни «Філософія політики».....	7
Плани практичних занять.....	13
Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....	28
Питання до заліку	33
Список літератури.....	36
Інтернет-ресурси	40

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ

навчально-методичний посібник

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

У к л а д а ч і:

Данильян Олег Геннадійович
Калиновський Юрій Юрійович

Відповідальний за випуск *О. Г. Данильян*
Редактор *Л. М. Рибалко*

Підписано до друку 05.06.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 2,6. Обл.-вид. арк. 2. Тираж 100 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

Е-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

Е-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017